

Nr 353.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till vissa ändringar i den till allmänna tjänstepensionsreglementet hörande pensionsåldersförteckningen, m. m.; given Stockholms slott den 8 oktober 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

dels godkänna härvid fogat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av den till allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008) hörande pensionsåldersförteckningen;

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

F ö r s l a g
till
kungörelse om ändrad lydelse av den till allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008) hörande pensionsåldersförteckningen.

Härigenom förordnas, att den vid allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 såsom bilaga A fogade pensionsåldersförteckningen¹ skall i angivna delar erhålla ändrad lydelse på sätt bilaga vid denna kungörelse utvisar.

—————

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1944.

—————

¹ Senaste lydelse, se 1943: 505.

Bilaga A.

**Pensionsåldersförteckning tillhörande allmänna tjänste-
pensionsreglementet.**

För innehavare — — — angivna levnadsålder.

A. Befattningshavare i allmänhet.¹

B. Befattningshavare vid vissa verk.¹

Verk och befattningar	Levnads- ålder, år	Verk och befattningar	Levnads- ålder, år
1. Allmänna civillförvaltningen och försvarsväsendet.		<i>Marinen.²</i>	
-----	---	Flaggunderofficer.....	55
-----	---	Regementskassör av 2. klassen	60
Fjärde huvudtiteln.		Polisöverkonstapel, tillika poliskom- missarie	60
-----	---	-----	---
<i>Armén.²</i>		<i>Flygvapnet.²</i>	
-----	---	-----	---
Fanjunkare vid fortifikationskåren....	55	Chef för flygflottilj.....	55
Regementskassör av 2. klassen	60	Flottiljkassör av 2. klassen	60
Poliskonstapel	55	Verkmästare av 2. klassen	60
-----	---	-----	---

¹ För befattning, — — — upptagen pensionsålder.

² För beställning — — — upptagen pensionsålder.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 oktober 1943.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och kommunikationsdepartementen anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, vissa frågor rörande pensionsväsendet samt anför därvid följande.

1. Pensionsåldern för regementskassörer och flottiljkassörer av 2. klassen.

Intill den 1 juli 1942 funnos beställningar såsom regementskassörer inrättade allenast vid de till armén hörande regementena. Dessa beställningar tillhörde lönegraden UO 3 militära avlöningsreglementet. Enligt beslut vid 1942 års riksdag (r. skr. nr 375, jfr nr 374) ändrades från och med den 1 juli 1942 tjänstebenämningen för beställningarna till regementskassör av 1. klassen, varjämte beställningar såsom regementskassör av 2. klassen, tillhörande lönegraden UO 2, inrättades vid de till armén hörande kårerna. Samtidigt tillkommo liknande beställningar med motsvarande lönegradsplacement vid marinen och flygvapnet, nämligen vid kustartilleriet beställningar såsom regementskassör av 1. respektive 2. klassen samt vid flygvapnet beställningar såsom flottiljkassör av 1. respektive 2. klassen. I anledning av riksdagens beslut vidtogos vederbörliga ändringar i tjänsteförteckningen till militära avlöningsreglementet genom kungörelse den 30 juni 1942 (nr 683).

Pensionsåldern för beställningar tillhörande lönegraderna UO 2 och 3 militära avlöningsreglementet utgör enligt 9 § 2 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet 50 respektive 60 år. I den vid reglementet såsom bilaga A fogade pensionsåldersförteckningen, i vilken angivas för vissa tjänster gällande avvikande pensionsåldrar, finnas regements- eller flottiljkassörsbeställningar icke upptagna.

I skrivelse nr 374 år 1942 uttalade riksdagen, att även för de nya, till lönegraden UO 2 hänförliga kassörsbeställningarna borde gälla en pensionsålder av 60 år. Härför erforderlig ändring i förenämnda pensionsåldersförteckning blev emellertid icke vidtagen.

Till riksdagen torde nu böra avlåtas förslag om dylik ändring, innebärande att i pensionsåldersförteckningen upptagas dels under rubrikerna armén och marinen beställning såsom regementskassör av 2. klassen, dels ock under rubriken flygvapnet beställning såsom flotttiljkassör av 2. klassen med en pensionsålder för samtliga dessa beställningar av 60 år. Ändringen torde böra träda i kraft den 1 januari 1944.

2. Rätt för vissa arbetare vid statens järnvägar att såsom tjänstår i pensionshänseende tillgodoräkna tid för viss icke-statlig anställning.

1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare är i huvudsak tillämpligt allenast å sådana arbetare i statens tjänst, vilkas anställning tillhör ett arbetsområde, inom vilket ett fortlöpande behov av arbetskraft föreligger. Detta krav uppfylles icke av arbetarna vid statens järnvägars nybyggnads- och förändringsarbeten. I reglementet har emellertid inrymmts möjlighet för Kungl. Maj:t att besluta, att detsamma skall, i den omfattning och under de villkor Kungl. Maj:t bestämmer, äga tillämpning å arbetare i anställning tillhörande arbetsområde, inom vilket ett fortlöpande behov av arbetskraft ej föreligger, såframt behovet av arbetskraft inom området skäligen kan antagas fortvara under en längre följd av år. I anslutning därtill har Kungl. Maj:t genom beslut den 19 februari 1943 föreskrivit, att reglementet skall äga tillämpning å arbetare, anställd vid statens järnvägars nybyggnads- och förändringsarbeten, under förutsättning, bland annat, att arbetaren under tillhoppa 6 år av 9 på varandra följande kalenderår efter uppnåendet av en levnadsålder av 18 år innehaft sådan arbetaranställning i statens tjänst, för vilken gäller en arbetstid av normal omfattning.

Storleken av de pensionsförmåner, som avses i 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, är beroende av den tid, vederbörande arbetare kan tillgodoräkna sig såsom tjänstår. Tillgodoräkning må med visst undantag, varom här ej är fråga, allenast ske av anställningstid i statens tjänst.

I en inom finansdepartementet upprättad, den 16 september 1943 dagtecknad *promemoria*, över vilken statskontoret och järnvägsstyrelsen avgivit utlåtanden, har ifrågasatts medgivande för vissa arbetare vid statens järnvägars nybyggnads- och förändringsarbeten att såsom tjänstår i pensionshänseende tillgodoräkna tid för viss icke-statlig anställning. Härom har anförts följande.

Sedan slutet av år 1941 ha vid statens järnvägar, med anlitande av särskilt anslag, pågått arbeten för en ny tunnel mellan Tomtebodas och Hagalund. Vid arbetena har sysselsatts en arbetsstyrka av omkring 25 man, bestående uteslutande av arbetare med långvarig anställning vid statens järnvägsbyggnader. Arbetarna ha samtliga blivit underkastade 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare.

I skrivelse till chefen för kommunikationsdepartementet den 8 februari 1943 anmälde järnvägsstyrelsen, att tillgängliga anslagsmedel medgäve arbetenas fortsättande endast till omkring den 1 juli 1943, samt framlade till

överbägende frågan, huruvida nytt anslag borde äskas för arbetenas fortsättande efter nämnda tidpunkt. Ur statens järnvägars synpunkt vore det, framhöll styrelsen, givetvis önskvärt, att arbetet finge fortsättas i samma takt som hittills, så att detsamma inom en ej alltför lång tid kunde slutföras och bli till nytta. Även de vid företaget sysselsatta arbetarna, vilkas anställningstid vid statens järnvägar varierade mellan 18 och 36 år, hyste helt naturligt önskan att få fortsätta arbetet. Å andra sidan ville järnvägsstyrelsen icke helt bestrida, att detsamma i dessa tider måhända borde stå tillbaka för mera angelägna arbeten. På grund härav ansåge sig styrelsen för egen del icke kunna framställa något direkt yrkande om arbetets fortsättande utan hade endast velat redogöra för frågans läge.

Något anslag för tunnelarbetets fortsättande har icke anvisats för budgetåret 1943/44. De överbägenden, som i anledning av järnvägsstyrelsens skrivelse ägde rum under våren 1943 inom kommunikationsdepartementet i samråd med finansdepartementet samt representanter för arbetsmarknadskommissionen och den inom socialdepartementet tillsatta byggnadsberedningen, ledde till ståndpunkten, att arbetet icke borde omedelbart fortsättas utan att arbetarna tills vidare borde överföras till allmänt arbete av högre angelägenhetsgrad. Det befanns lämpligt att, i den mån ej i något fall annan sysselsättning vid statens järnvägar bereddes de arbetare, som bleve övertaliga i anledning av tunnelarbetets inställande, överföra dem till de pågående arbetena vid Bromma flygfält, där en förstärkning av arbetsstyrkan var behöflig. Dessa arbeten bedrivs i Stockholms stads regi. De bekostas emellertid till överbägende del av statsmedel, och statsbidrag förutsättes skola täcka bland annat hela avlöningskostnaden för ifrågavarande arbetare.

Vid denna lösning äga arbetarna enligt tjänstepensionsreglementet efter avgången ur statens tjänst rätt till tjänstelivranta under förutsättning, bland annat, att vederbörande arbetare icke efter avgången men före den tidpunkt, då livranta skolat börja utgå — i regel ingången av månaden näst efter den, under vilken vederbörande uppnått 65 års ålder — innehåft annan anställning, förenad med tjänstepensionsrätt enligt 1942 års tjänstepensionsreglemente eller andra tjänstepensionsbestämmelser. Det har emellertid avsetts, att förnyad anställning i statens tjänst längre fram skall beredas ifrågavarande arbetare. Vid den förnyade anställningen i statens tjänst bliva arbetarna åter underkastade 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare och sålunda vid sådan avgång från denna anställning, som sker vid eller efter pensionsålderns inträde, berättigade att komma i åtnjutande av tjänstepension; enligt reglementets bestämmelser föreligger rätt därtill jämväl om återinträdet i statens tjänst skett efter pensionsålderns inträde.

Anordningen med överföring från statlig till kommunal tjänst kan emellertid, ehuru pensionsrätten upplivas genom återanställningen i statens tjänst, komma att inverka försämrande på arbetarnas pensionsförhållanden. Pensionsförmånernas storlek är nämligen beroende av den tid, vilken arbetarna kunna tillgodoräkna sig såsom tjänstår, och tiden för ifrågavarande icke-statliga anställning må icke enligt reglementsbestämmelserna tillgodoräknas i nämnda hänseende. Arbetarpensionsreglementet inrymmer icke någon möjlighet för Kungl. Maj:tt att efter särskild prövning medgiva tillgodoräkning såsom tjänstår av dylik tid.

Vägbande billighetsskäl synas i förevarande fall tala för ett medgivande, att tiden för den icke-statliga anställningen må tillgodoräknas i viss omfattning utan hinder av pensionsreglementets bestämmelser. Framhållas må särskilt, att den vidtagna anordningen varit betingad av det allmännas intresse att i fråga om arbetskraftens utnyttjande lämna företräde åt flygfältsanläggningen, vilken visserligen utföres såsom kommunalt arbete men till väsentlig

del bekostas av statsmedel. Det synes under förhandenvarande omständigheter skäligt, att den ifrågasvarande tiden får tillgodoräknas till två tredjedelar eller alltså i samma omfattning, varmed tid för icke pensionsberättigande statsanställning får tillgodoräknas enligt bestämmelse i pensionsreglementet. Endast sådan tid bör dock få tillgodoräknas, som infallit före den enligt pensionsreglementet gällande pensionsåldern.

I anslutning härtil har i promemorian ifrågasatts utverkande av riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva, att såsom tjänstår enligt 1942 års tjänstepensionsreglementet för arbetare må tillgodoräknas två tredjedelar av tid, under vilken i ärendet avsedd arbetare efter avgång ur statens järnvägars tjänst men före utgången av den kalendermånad, under vilken han uppnår en levnadsålder av 60 år, efter anvisning av arbetsmarknadskommisionen fullgjort arbete vid flygfältsanläggningen i Bromma.

Statskontoret har i sitt remissyttrande anfört följande.

Statskontoret kan icke undgå att finna det i viss mån tveksamt, huruvida det i promemorian ifrågasatta medgivandet bör utverkas av riksdagen. Ämbetsverket vill emellertid erinra, att inom tjänstemannapensioneringen fall förekomma, där befattningshavare förutsättes skola få tillgodoräkna tid, varunder han med ledighet från sin pensionsberättigande statliga ställning utför arbete i kommuns tjänst. Med hänsyn till den långa anställningstid i statens tjänst, som de i promemorian avsedda arbetarna kunna räkna, ävensom till de särskilda omständigheter i övrigt — bland annat det förhållandet, att avlöningen i den icke-statliga anställningen kommer att helt bestridas av statsmedel — som känneteckna föreliggande fall, anser sig statskontoret icke böra motsätta sig, att framställning i ämnet göres till riksdagen.

Järnvägsstyrelsen har tillstyrkt, att ett bemyndigande av det i promemorian avsedda innehållet utverkas av riksdagen.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter tillstyrker jag, att riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva den i promemorian avsedda tjänstårsberäkningen inhämtas. *Departements-
chefen.*

3. Tillämpning å viss indelt personal vid armén av kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst.

Angående pensionering av sådan arbetare i statens tjänst, som icke uppfyllde förutsättningarna för tillämpning av det intill den 1 juli 1942 gällande tjänstepensionsreglementet för arbetare, funnos bestämmelser meddelade i kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst (den s. k. summariska pensionskungörelsen). Pensioneringen enligt nämnda kungörelse, för vilken huvudgrunderna godkänts av riksdagen (prop. nr 222/1934; r. skr. nr 384), byggde icke på avgiftsplikt och skedde i övrigt enligt summariska grunder. För att arbetare skulle kunna tillerkännas pension fordrades enligt kungörelsen bland annat, att han under viss minsta tid innehåft sådan anställning

i statens tjänst, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Det maximibelopp, varmed pension kunde beviljas, bestämdes jämväl på grundval av dylik anställningstid.

Genom kungörelse den 18 juni 1937, nr 449, förordnade Kungl. Maj:t, med stöd av riksdagens beslut (prop. nr 158/1937; r. skr. nr 178), att indelt personal vid armén, som varit inkallad till s. k. ständig tjänstgöring och kvarstått i sådan tjänstgöring efter den 31 december 1934, finge oavsett arten av det arbete den indelte haft att under tjänstgöringen förrätta, tillerkännas pension enligt bestämmelserna i den summariska pensionskungörelsen, därest för kungörelsens tillämpning eljest gällande förutsättningar vore för handen. Angående den närmare innebörden av kungörelsen nr 449/1937 må nämnas följande.

Kungörelsen åsyftade att samtliga indelta soldater, som under längre tid och intill mer framskriden ålder varit inkallade till ständig tjänstgöring och härigenom kommit att — utom ramen för dem såsom indelta åliggande obligatorisk tjänstgöring — i mer avsevärd omfattning utföra arbete för statens räkning, skulle kunna erhålla särskild pension av statsmedel utöver underhållet från Vadstena krigsmanshuskassa. Sådana indelta soldater, som varit inkallade till ständig tjänstgöring och därvid ansågos ha utfört arbetsuppgifter, vilka eljest fullgöras av civil personal i förmans- eller arbetaransättning, förutsattes utan särskilt medgivande kunna, därest de uppfyllde stadgade villkor i avseende å tjänstetidens längd och omfattning m. m., komma i åtnjutande av pension enligt de för arbetare i statens tjänst gällande pensionsföreskrifterna, därvid i regel den summariska pensionskungörelsen vore tillämplig. Annan till ständig tjänstgöring inkallad indelt personal ansågs däremot icke hänförlig till sådana arbetare i statens tjänst, som avsågos i nämnda pensionsbestämmelser. Sakligt sett ansågos emellertid tillräckliga skäl icke föreligga att låta den olika arten av de göromål, med vilka de till ständig tjänstgöring inkallade indelta varit sysselsatta, bliva utslagsgivande för frågan, huruvida de skulle komma i åtnjutande av pension eller ej. På grund härav och då även skäl av praktisk natur syntes tala mot en dylik åtskillnad i pensionshänseende mellan olika kategorier indelt personal, anordnades möjlighet även för sådana indelta, för vilka pensionsbestämmelserna icke utan vidare voro gällande, att komma i åtnjutande av pension. I propositionen förutsattes, att vid beräkning av tjänstetid enligt den summariska pensionskungörelsen skulle göras avdrag för tid, motsvarande av vederbörande i egenskap av indelt fullgjorda repetitionsövningar, i den mån sådan tid läte sig beräkna. Däremot ansågs fog icke finnas för att minska pension enligt kungörelsen med belopp motsvarande vad som tillkomme den indelte såsom gratial från Vadstena krigsmanshuskassa.

1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare och den i anslutning därtill utfärdade summariska pensionskungörelsen ha från och med den 1 juli 1942 upphävts och ersatts med 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, som utfärdats den 12 juni 1942 (nr 452), och kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst. Den nya summariska pensionskungörelsen innebär i förhållande till den äldre vissa olikheter främst i fråga om längden av den anställningstid, som skall gälla såsom förutsättning för att pension må beviljas, och i fråga om pensionens storlek. Den förutvarande anordningen

med ett i förhållande till pensionen fristående dyrtidstillägg har ersatts med en anordning innebärande att pensionen består av dels ett fast grundbelopp, dels ock ett rörligt tillägg konstruerat efter mönster av avlöningsförfattningarna.

Det år 1937 lämnade medgivandet att tillämpa de summariska arbetarpensionsbestämmelserna å indelt personal vid armén bör, såvitt angår personal, som avgått eller avgår ur tjänst efter den 30 juni 1942, i stället avse 1942 års kungörelse. I enlighet härmed torde böra inhämtas riksdagens medgivande, att indelt personal vid armén, som varit inkallad till s. k. ständig tjänstgöring och kvarstått i sådan tjänstgöring efter den 30 juni 1942, må, oavsett arten av det arbete den indelte haft att under tjänstgöringen förrätta, kunna, räknat från anställningens upphörande, tillerkännas pension enligt bestämmelserna i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst, därest för kungörelsens tillämpning eljest gällande förutsättningar äro för handen. Liksom tidigare synes å ena sidan avdrag vid tjänstetidens beräkning böra göras för tid motsvarande fullgjorda repetitionsövningar, i den mån sådan tid kan fastställas, och å andra sidan minskning av pensionen icke böra ske av den anledningen, att den pensionerade åtnjuter gratial från Vadstena krigsmanshuskassa.

4. Ändrade grunder för ålderdomsunderstöd m. m. åt vissa anställningshavare vid post- och telegrafverken.

De vid postverket kontraktsanställda poststationsföreståndarna åtnjuta avlöning efter poststationernas storlek. Med hänsyn till poströrelsens omfattning äro poststationerna indelade i 17 avlöningsklasser. För poststation av klass 17 förhyr postverket i regel lokal, vilket däremot i allmänhet icke är fallet i de övriga klasserna. Den årliga ersättningen i sistnämnda klasser växlar å exempelvis ortsgrupp A mellan 432 kronor för första och 2,928 kronor för sextonde avlöningsklassen, vartill komma vissa ålderstillägg och rörligt tillägg. För poststationerna av lägre klass äro befattningarna i regel att anse såsom bisysslor, och föreståndarna för dessa poststationer ha därför vanligen även andra yrken, såsom handlande, handelsbiträden, folkskollärare, jordbrukare o. s. v. Poststationer av högre klass (9—17) torde däremot mera helt taga vederbörandes arbetstid i anspråk.

Postgöromålen vid de med järnvägsstation förenade poststationerna handhas av personal, anställd vid statens eller enskilda järnvägar. Ersättningen härför beräknas efter särskilda, av Kungl. Maj:t fastställda grunder allt efter poströrelsens omfattning och utbetalas till vederbörande järnvägsförvaltning.

Lantbrevbärarna, som äro kontraktsanställda, ha att mottaga och utdela vanlig post samt värdeförsändelser och penningmedel å särskilda lantbrevbäringslinjer å landsbygden. Ersättningen utgår med visst belopp för tur i för-

hållande till den väglängd, som enligt gällande avtal och fastställd tidtabell skall tillryggaläggas.

Även lådbrevbärarna äro kontraktsanställda. De ha att ombesörja utdelning av vanlig post genom att lägga den i brevlådor, som av korrespondenterna anbringats å anvisade ställen. Ersättningen till lådbrevbärarna beräknas efter den tjänstgöringstid, som för varje fall prövas skälig för lådbrevbäringens besörjande, och utgår med för varje särskild ortsgrupp bestämt grundbelopp för timme.

Jämväl å lant- och lådbrevbärarnas ersättning utgå förhöjningar efter vissi antal års tjänstgöring ävensom rörligt tillägg. Arbetstiden är synnerligen varierande, och anställningen, som vanligen innehaves av jordbrukare, lägenhetsägare, jordbruksarbetare eller andra arbetare, är ofta att anse som bisyssla.

Föreståndare för telefonväxelstationer anställas och avlönas vid stationer med 35 eller flera abonnenter av telegrafstyrelsen samt i andra fall av vederbörande abonnenter. Endast den förra gruppen — för närvarande omkring 2,100 anställningshavare — kommer i förevarande sammanhang i betraktande. Vid ett fåtal större och viktigare växelstationer äro föreståndaren och den biträdande personalen anställda såsom tjänstemän. I övriga nu avsedda fall är föreståndaren anställd medelst kontrakt och har att själv anskaffa och avlöna erforderliga biträden.

Ersättningen utgår enligt en av telegrafstyrelsen fastställd plan, till vilken kontraktet hänvisar, och är till sin storlek väsentligen beroende på antalet vid stationen förekommande helårsabonnemang. För närvarande gäller en indelning i 10 grupper med en ersättning av 1,920 kronor i lägsta och 5,796 kronor i högsta gruppen, vartill kommer en 11:e grupp med 250 eller flera abonnenter, där ersättningen fastställes i varje särskilt fall med hänsyn till trafikens art, erforderligt antal biträden m. m. Å nämnda ersättningar utgår dyrtidskompensation med för närvarande 25 procent. För vissa i kontraktet angivna åtaganden, såsom telegramexpediering m. m., utgå särskilda ersättningar enligt fastställd taxa. Utöver den kontanta ersättningen tillkommer i allmänhet förmånen av fri bostad om ett rum och kök. Den kontraktsenliga ersättningen är avsedd att jämväl täcka föreståndarens kostnader för avlöning till erforderliga biträden samt för dessas semesterledighet.

Samtliga de stationer, som här avses, betjänas å vardagar minst 12 å 13 timmar och å sön- och helgdagar minst 7 timmar. Då abonnentantalet stigit till 100, hålles stationen öppen hela dygnet. Skötseln av ifrågavarande stationer giver sålunda vederbörande föreståndare full sysselsättning, förutsatt att han i normal omfattning deltagar i växlingsarbetet.

Enligt gällande bestämmelser, vilka tillkommit med riksdagens medverkan, kunna poststationsföreståndare samt lant- och lådbrevbärare vid avgång från tjänsten av generalpoststyrelsen tilldelas ålderdomsunderstöd för återstående livstid. Stadganden rörande beviljande av dylikt understöd hava ursprungligen meddelats genom Kungl. Maj:ts brev till generalpoststyrelsen den

20 juni 1913, vari föreskrivits att, då poststationsföreståndare, som varit anställd medelst personligt kontrakt, eller lantbrevbärare avgått från sin befattning efter att hava tjänstgjort minst 25 år, till den avgångne må, därest han befinnes vara i behov av understöd, utbetalas årligt ålderdomsunderstöd med lämpligt belopp, dock högst vad som motsvarar två tredjedelar av det arvode, som senast utgått till honom från postverket. Generalpoststyrelsen har därjämte bemyndigats att i fall, då styrelsen prövar förhållandena därtill föranleda, till poststationsföreståndare i allmänhet, vilken utan åtnjutande av ålderdomsunderstöd avgått från sin befattning efter att hava tjänstgjort likaledes minst 25 år, utbetala gratifikation av etthundra kronor att årligen utgå under hans återstående livstid, dock att gratifikationsbeloppet icke i något fall må överstiga senast innehavda arvodesbelopp. Sedermera har genom brev den 28 juni 1918 förordnats att, utan hinder av föreskrifterna i brevet den 20 juni 1913, poststationsföreståndare och lantbrevbärare med kortare tjänstetid än 25 år undantagsvis och särskilt när vederbörande därjämte antingen före eller efter sin tjänstetid såsom poststationsföreståndare eller lantbrevbärare tjänstgjort i annan egenskap vid postverket må kunna tilldelas understöd i enlighet med de i 1913 års brev stadgade grunderna. Likaledes må gratifikation undantagsvis och under enahanda villkor som beträffande ålderdomsunderstöd kunna tilldelas poststationsföreståndare, ehuru dennes sammanlagda tjänstetid såsom poststationsföreståndare icke uppgår till fullt 25 år. Slutligen har Kungl. Maj:t genom brev den 28 februari 1930 medgivit, att lådbrevbärare vid postverket må efter avgång från sin anställning tilldelas ålderdomsunderstöd enligt de grunder som jämlikt 1913 och 1918 års brev gälla beträffande dylikt understöd åt vissa poststationsföreståndare samt åt lantbrevbärare.

Även växelstationsföreståndare hava av telegrafstyrelsen under vissa förutsättningar pläгат tillerkännas liknande ålderdomsunderstöd. Bestämmelser i detta hänseende utfärdades efter riksdagens bemyndigande genom Kungl. Maj:ts brev till telegrafstyrelsen den 30 juni 1920, vari stadgades, att ur telegrafverkets tjänst avgången person, vilken innehaft med pensionsrätt icke förenad befattning och som befunnes vara i behov av understöd, finge av styrelsen tilldelas årligt understöd av telegrafverkets medel med lämpligt belopp, icke överstigande vad som motsvarade två tredjedelar av den årsinkomst, han senast åtnjutit från telegrafverket. Där ej särskilda omständigheter föranledde undantag, finge dylikt understöd tilldelas allenast den, vars tjänstetid uppginge till minst 25 år, däri inberäknad den tid vederbörande före antagandet i telegrafverkets tjänst kunde hava innehaft anställning vid enskilt telefonnät, som övertagits av telegrafverket, eller såsom föreståndare för eller biträde vid sådan växelstation inom rikstelefonnätet, vars betjäning antoges av vederbörande abonnenter.

Frågan om nu berörda befattningshavares ställning i pensionshänseende var föremål för överbäggande i samband med tillkomsten av 1934 års pensionsbestämmelser för anställningshavare i statens tjänst.

Vid framläggandet för 1934 års riksdag av propositionen nr 222 angående

rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst berördes även frågan, vilka arbetargrupper som borde undantagas från arbetarpensionsreglementets tillämplighet. Därvid anförde föredragande departementschefen bland annat, att någon fullständig uppräknig av de arbetargrupper, vilka av olika anledningar borde undantagas från pensionsrätt enligt reglementet, för det dåvarande syntes vara varken lämplig eller möjlig. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare utredning meddela beslut om erforderliga undantag. Dock ville departementschefen i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att reglementet uppenbarligen icke vore avsett att bli gällande för den kontraktsanställda personalen vid post- och telegrafverken, bland vilken vore att märka låd- och lantbrevbärare samt poststations- och växelstationsföreståndare. För dessa anställningshavare vore anordnad en särskild understödsverksamhet enligt av riksdagen antagna huvudgrunder. Frågan, huruvida dessa grunder borde underkastas någon revision, kunde icke lämpligen i berörda sammanhang upptagas till prövning.

I en med anledning av förenämnda proposition avgiven motion I: 346 hemställdes, bland annat, att lant- och lådbrevbärare i postverket med samma antal arbetstimmar per år som de s. k. säsongarbetare, vilka föresloges att erhålla tjänstepension enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare, även måtte erhålla pensionsrätt enligt nämnda reglemente. Vidare hemställdes i de likalydande motionerna I: 355 och II: 625, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande gällande understödsverksamhets ersättande med ordnad pensionering för lantpoststationsföreståndarna samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

I sitt utlåtande (nr 60) över nämnda proposition anförde bankoutskottet bland annat följande.

I motionen I: 346 har ifrågasatts, att pensionsrätt enligt reglementets grunder skulle beredas för låd- och lantbrevbärare i postverkets tjänst. Detta förslag får utskottet avstyrka, enär det med hänsyn till anställnings- och tjänstgöringsförhållanden för ifrågavarande anställningshavare icke synes vara möjligt att lösa pensionsfrågan för nämnda personal enligt de principer, som kommit till uttryck i reglementet. Spörsmålet om en eventuell revision av de grunder för ålderdomsunderstöd åt omförmälda anställningshavare, som för närvarande gälla, torde lämpligen kunna komma under omprövning i samband med motsvarande spörsmål beträffande poststationsföreståndare. Erinras må i detta sammanhang, att utredning för närvarande pågår om införande av förhandlingsförordning för lant- och lådbrevbärare samt att de resultat, till vilka denna utredning kan leda, måhända kan komma att påverka dessa personalgruppers anställnings- och avlönings- samt pensionsförhållanden.

Utskottets uttalanden föranledde icke någon erinran från riksdagens sida (r. skr. nr 384).

Sedermera anbefalldes Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att avgiva utlåtande, huruvida efter tillkomsten av de pensionsbestämmelser, varom beslut fattats vid 1934 års riksdag, behov kunde anses föreligga av att vidare bibehålla det

enligt förenämnda brev den 30 juni 1920 gällande bemyndigandet. Sedan telegrafstyrelsen i skrivelse den 30 november 1934 förklarat sig anse dylikt behov föreligga i första hand för växelstationsföreståndarnas vidkommande, bemyndigade Kungl. Maj:t styrelsen genom brev den 16 januari 1935 att tilldela ur telegrafverkets tjänst entledigad icke-ordinarie personal årligt understöd, för den händelse vederbörande icke kunde erhålla pension enligt 1934 års pensionsbestämmelser. Förutsättningarna för tilldelande av årligt understöd äro desamma som enligt 1920 års brev och den tidigare stadgade behovsprövningen har sålunda alltjämt bibehållits. I detta sammanhang må ytterligare nämnas, att Kungl. Maj:t genom brev till telegrafstyrelsen den 18 oktober 1940 meddelat föreskrifter om ersättning till växelstationsföreståndare, som entledigats till följd av växelstations automatisering. Därvid har stadgats, bland annat, att årlig ersättning enligt föreskrifter, meddelade genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 16 januari 1935, må av telegrafstyrelsen utbetalas under vissa närmare angivna förutsättningar. Även i detta fall förutsättes alltså, att en behovsprövning kommer till stånd i varje särskilt fall.

Sedan Kungl. Maj:t den 16 maj 1941 uppdragit åt 1938 års pensionsakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om revision av gällande bestämmelser om tjänste- och familjepension för arbetare i statens tjänst, hemställde *svenska postmannaförbundet* i en till Kungl. Maj:t ställd, den 23 oktober 1941 dagtecknad skrift, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt nämnda sakkunniga att jämväl pröva frågan, huruvida lant- och lådbrevbärare skulle kunna tillerkännas pensionsrätt enligt blivande reglemente för arbetare i statens tjänst.

I utlåtande den 17 december 1941 över nämnda framställning anförde *generalpoststyrelsen*, bland annat, att efter år 1934 någon mera väsentlig ändring icke inträtt beträffande lant- och lådbrevbärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden. Därest ett blivande arbetarpensionsreglemente såsom villkor för tillämpning komme att uppställa de fordringarna, att arbetaren skulle fylla ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft och att för honom skulle hava fastställts en arbetstid av normal omfattning, syntes reglementet enbart av denna anledning icke kunna omfatta nämnda anställningshavare inom postverket. Lant- och lådbrevbärarnas skiftande tjänstgöringsförhållanden syntes ej heller möjliggöra ett generellt inordnande av denna personalgrupp under arbetarpensionsreglementets bestämmelser. Grunderna för den nuvarande understödsverksamheten vore såtillvida otillfredsställande, som de förutsatte en behovsprövning och dessutom icke lämnade vederbörande möjlighet att själv bilda sig en uppfattning om vilket ungefärligt belopp, som vid avgången kunde komma att tillerkännas honom. En revision av nämnda grunder i angivna hänseenden skulle därför enligt generalpoststyrelsens mening i viss mån tillgodose berörda personalgruppers krav på pensionslagstiftning för deras vidkommande. Styrelsen hade ock inlett förhandlingar med svenska postmannaförbundet och Sveriges poststationsföreståndareförening i syfte att åstadkomma en lös-

ning av detta spörsmål. Generalpoststyrelsen hemställde sålunda, att framställningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Statskontoret anförde i utlåtande den 13 januari 1942 över postmannaförbundets framställning, att lant- och lådbrevbärarna jämväl i fortsättningen borde vara undantagna från tillämpning av pensionsbestämmelser, som tillförsäkrade statsanställda arbetare rätt till tjänste- och familjepension. Även statskontoret ansåg framställningen icke böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Genom beslut den 13 mars 1942 lämnade *Kungl. Maj:t* postmannaförbundets framställning utan åtgärd.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har ifrågavarande personal icke blivit underkastad 1934 eller 1942 års pensionsreglementen för arbetare i statens tjänst. Ej heller hava hittills ansetts kunna å dem tillämpas de s. k. summariska arbetarpensionsbestämmelserna, vilka första gången intogos i kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst, numera ersatt av kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696).

I skrivelse den 29 december 1942 har *generalpoststyrelsen* efter förhandlingar med svenska postmannaförbundet och Sveriges poststationsföreståndareförening framlagt förslag i syfte att åstadkomma en lösning av lant- och lådbrevbärarnas samt poststationsföreståndarnas pensionsfråga.

Inledningsvis har *generalpoststyrelsen* lämnat följande redogörelse beträffande tillämpningen av de i 1913, 1918 och 1930 års brev meddelade föreskrifterna om ålderdomsunderstöd åt nu ifrågavarande anställningshavare.

Ålderdomsunderstöd beviljas av *generalpoststyrelsen* efter därom gjord framställning och efter prövning av varje särskilt fall, därvid för bestämmandet av understödsbeloppets storlek hänsyn toges till, bland annat, vederbörandes levnadsålder, anställningstid, arbetstid per år, arbetets mer eller mindre krävande beskaffenhet, det sätt på vilket vederbörande skött sin syssla, vederbörandes ekonomiska omständigheter ävensom det från postverket uppburna arvodet. Vid bestämmandet av understödsbeloppets storlek toges ock hänsyn därtill, att understödsbeloppet står i lämplig proportion till beloppet av den tjänstepension, som utgår till befattningshavare i motsvarande tjänsteställning, detta speciellt beträffande poststationsföreståndare i de högsta klasserna, vilka jämföras med extra ordinarie stationsmästare av lägsta klass. Beträffande lant- och lådbrevbärare undersökes, att understödsbeloppet står i skäligen proportion till den pension, som under motsvarande förhållanden skulle hava utgått enligt summariska arbetarpensionsföreskrifterna.

Beträffande levnadsåldern fordras såsom regel, att vederbörande uppnått 60 års ålder. Ålderdomsunderstöd har dock beviljats vid lägre levnadsålder, därest sökande med läkarbetyg styrkt sin oförmåga att för framtiden sköta sin befattning. I enstaka fall — speciellt när det legat i postverkets intresse att avgång ägt rum — har understöd beviljats när levnadsåldern endast med ett eller två år understigit 60 år. Härvid har dock bestämts, att understödet skulle utgå först från och med månaden näst efter den, då vederbörande fyllt 60 år.

Beträffande anställningstiden fordras såsom regel en anställningstid av

minst 17—18 år. Dock har generalpoststyrelsen under de senaste åren i några fall beviljat understöd vid tjänstålder ner till 15 år. Detta har närmast skett i analogi med bestämmelserna i summariska arbetarpensionsbestämmelserna, enligt vilka pension kan erhållas efter 15 tjänstår. Såsom villkor har dock härvid uppställts, att vederbörande uppnått minst 15 tjänstår före den tidpunkt, då han uppnått 60 levnadsår, samt att anställningen i postverket utgjort huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla.

Beträffande den årliga arbetstiden fordras för lant- och lådbrevbärare såsom regel minst 1,000 timmar. I särskilt ömmande undantagsfall har dock styrelsen beviljat understöd åt personer, som haft något kortare arbetstid. Till grund för beräkning av den årliga arbetstiden lägges såsom regel tidtabellerna för vederbörande linje, därvid skälig hänsyn toges till för- och efterarbetstid. I sådana fall, där tidtabellerna upptaga oskäligt lång gångtid, beräknas densamma utgöra 16 minuter per kilometer.

Generalpoststyrelsen har vidare framhållit, att frågan om ordnande av en pensionering efter enhetliga grunder för ifrågavarande personal vid flera tillfällen varit föremål för styrelsens prövning utan att frågan bragts till sin lösning. Vissa för poststationsföreståndare samt lant- och lådbrevbärare föreliggande särskilda omständigheter, vilka närmast hänförde sig till anställnings- och tjänstgöringsförhållanden samt grunder för lönesättning m. m., hade ansetts omöjliggöra en för dessa befattningshavare ordnad, på avgiftsplikt grundad tjänstepensionering. Efter tillkomsten av 1934 års pensionsförfattningar hade vederbörande personalorganisationer vid flera tillfällen påtalat vissa brister i det nuvarande systemet beträffande ålderdomsunderstöd, därvid bland annat framställning gjorts om sådan ändring av gällande bestämmelser, att ålderdomsunderstöd finge utgå oberoende av om den avgångne befunnes vara i behov därav eller icke. I detta avseende ville generalpoststyrelsen såsom sin mening framhålla, att det icke syntes kunna anses rättvist, att en person, som under en lång följd av år ägnat sig och sin tid så gott som uteslutande åt arbete i postverkets tjänst, icke skulle kunna tillerkännas ålderdomsunderstöd, därest han ägde en viss förmögenhet. Personalorganisationerna hade ock framhållit, att de nuvarande bestämmelserna icke vore så avfattade, att vederbörande före avgången kunde få kännedom om huruvida och med vilket belopp understöd komme att beviljas.

Beträffande de med vederbörande personalsammanslutningar förda förhandlingarna har generalpoststyrelsen anfört följande.

Från svenska postmannaförbundet har yrkande framställts därom, att generalpoststyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t utverka, att lant- och lådbrevbärare måtte vid avgång från sin tjänst komma i åtnjutande av pension jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst. Visserligen äro lant- och lådbrevbärare icke att anse såsom arbetare i egentlig mening, men detta förhållande synes icke böra medföra, att här ifrågavarande anställningshavare undantagas från rätten till pension enligt nämnda kungörelse. I detta sammanhang förtjänar framhållas, att postverkets diligensförare, vilka i straffrättsligt hänseende otvivelaktigt intaga samma ställning som lant- och lådbrevbärare, äro underkastade bestämmelserna i arbetarpensionsreglementet samt att postförare, vilka närmast äro att jämföra med

åkande lantbrevbärare, vid avgång från anställning i postverkets tjänst kunna komma i åtnjutande av pension enligt förenämnda summariska pensionsföreskrifter. Enligt generalpoststyrelsens mening synes därför hinder icke möta att kungörelsen ifråga förklaras tillämplig å lant- och lådbrevbärare.

Enligt 2 § i kungörelsen erfordras för erhållande av pension såsom regel minst 12 års tjänstetid före 60 års ålder. I anledning härav och för att förebygga de mindre tillfredsställande verkningar som en generell övergång till nämnda kungörelse skulle medföra för sådana lant- och lådbrevbärare, vilka vunnit sin anställning vid en ålder av omkring 50 år, synes emellertid generalpoststyrelsen även i fortsättningen böra äga befogenhet bevilja åldersunderstöd till sådana lant- och lådbrevbärare, vilka av nämnda anledning icke kunna tillerkännas pension enligt kungörelsen ifråga.

Från Sveriges poststationsföreståndareförening har vid förhandlingarna i ämnet icke framkommit något bestämt förslag till pensionsfrågans lösning för kåren i dess helhet. Föreningen, som väl insett svårigheterna att inom ramen för gällande pensionsreglementen erhålla en hela poststationsföreståndarekåren omfattande, på avdragsplikt grundad tjänstepensionering, har ej heller ansett sig böra förorda en uppdelning av kåren i nu ifrågavarande hänseende. Poststationerna äro indelade i 17 olika klasser och den beräknade slutavlöningen å A-ort varierar mellan 594 kr. i lägsta och 3,072 kr. i högsta klass. Under det att föreståndarsysslan vid de mindre poststationerna i de flesta fall är att anse såsom ren bisyssla kunna redan de medelstora poststationerna anses kräva full daglig sysselsättning.

Möjligheterna att bereda poststationsföreståndarna pension enligt summariska pensionsbestämmelserna anses ock vara utesluten bl. a. av den anledningen, att 60 procent av kåren utgöres av kvinnor. Enär likalönsprincipen är genomförd beträffande poststationsföreståndarna, skulle en pensionering enligt dessa bestämmelser medföra, att manliga och kvinnliga befattningshavare, som under anställningstiden åtnjutit lika avlönning, efter avgången skulle komma i åtnjutande av olika pensionsbelopp. Nämnda pensionsbestämmelser anses ej heller bereda möjlighet till erforderlig gradering av pensionsbeloppen.

Med hänsyn därtill, att styrelsen vid tillämpning av nu gällande bestämmelser om åldersunderstöd är i tillfälle att efter ingående prövning i varje särskilt fall bestämma vederbörandes understöd till ett efter omständigheterna skäligt belopp, har vid förhandlingarna med Sveriges poststationsföreståndareförening enighet vunnits därom, att ett bibehållande av nuvarande understödsverksamhet är den för poststationsföreståndarna mest förmånliga och lämpliga. Dock anses föreskriften »därest den avgångne befinnes vara i behov av understöd» böra utgå eller eventuellt ändras till »då generalpoststyrelsen prövar förhållandena därtill föranleda».

Generalpoststyrelsen har i ärendet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte med upphävande av bestämmelserna i 1913, 1918 och 1930 års brev föreskriva *dels* att ur postverkets tjänst avgången lant- eller lådbrevbärare, vilken icke finnes böra erhålla pension enligt kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst, samt poststationsföreståndare, som varit medelst personligt kontrakt anställd, må efter att hava tjänstgjort minst 25 år eller undantagsvis under kortare tid, särskilt när vederbörande därjämte antingen före eller efter sin tjänstetid såsom lant- eller lådbrevbärare eller poststationsföreståndare tjänst-

gjort i annan egenskap vid postverket, kunna av generalpoststyrelsen tillerkännas årligt ålderdomsunderstöd med lämpligt belopp, dock högst vad som motsvarar två tredjedelar av det arvode, som till honom senast utgått från postverket, *dels ock* att generalpoststyrelsen skall äga i de fall, då styrelsen prövar förhållandena därtill föranleda, till poststationsföreståndare i allmänhet, vilken utan åtnjutande av ålderdomsunderstöd avgått från sin befattning, under enahanda villkor som beträffande ålderdomsunderstöd utbetala gratifikation av etthundra kronor att årligen utgå under hans återstående livstid, dock att gratifikationsbeloppet icke i något fall må överstiga senast innehavda arvodesbelopp.

Statskontoret har i utlåtande den 12 februari 1943 över generalpoststyrelsens framställning till en början framhållit följande principiella synpunkter på den föreliggande frågan.

Såsom framgår av förarbetena till 1934 års arbetarpensionslagstiftning — tjänstepensionsreglementet för arbetare samt de summariska pensionsbestämmelserna — åsyftade den reglering av pensionsfrågan för arbetare i statens tjänst, som då genomfördes, att såvitt möjligt åvägbringa enhetliga pensionsbestämmelser för all dithörande personal ävensom att ordna en — i första hand på bidragsplikt grundad — tjänstepensionering för så stora grupper som möjligt av statens arbetarpersonal. Den revision av arbetarpensionslagstiftningen, som verkställdes av 1938 års pensionsakkunniga och som ledde till utfärdandet av 1942 års arbetarpensionsreglementen samt summariska tjänstepensionsbestämmelser, inriktades jämväl på att utsträcka den reguljära arbetarpensioneringen till nya arbetsområden. Den nya arbetarpensionslagstiftningen medförde ock en icke oväsentlig utvidgning av tjänstepensionsreglementets tillämpningsområde, i det att möjlighet öppnades att göra detta reglemente tillämpligt å vissa personalgrupper, vilka tidigare varit undantagna från pensionsrätt enligt reglementet.

Med hänsyn till de principer, som sålunda varit vägledande för pensioneringen av arbetare i statens tjänst, synes det statskontoret, att en revision av hittills tillämpade särskilda grunder för pensionering av personal, som icke faller under de statliga pensionssystemen, främst borde inriktas på att i möjligaste mån bringa dessa anställningshavare in under de statliga pensionsreglementena. Därest för sådana anställningshavare, vilka på grund av för dem rådande anställnings- och tjänstgöringsförhållanden alltjämt komma att stå utanför möjlighet att erhålla pension enligt den reguljära pensioneringen, särskild pensionering finnes böra ordnas, bör denna i sådant fall erhålla uteslutande understödskaraktär. Såsom en allmän förutsättning för åtnjutande av pension enligt arbetarpensionsbestämmelserna gäller, att statsanställningen under anställningstiden utgjort arbetarens huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. I de fall, där särskild understödsverksamhet alltjämt finnes vara anordnad för vissa anställningshavargrupper, bör enligt statskontorets mening gälla motsvarande villkor, för att underhållsförmån skall komma ifråga.

Vad härefter angår de i generalpoststyrelsens framställning avsedda anställningshavarna har statskontoret anförts, att det syntes alltjämt icke vara möjligt att göra dem delaktiga i en på bidragsplikt grundad tjänstepensionering. I fråga om lant- och lädbrevbärarna syntes dock hinder icke möta

att bereda pension enligt de summariska tjänstepensionsbestämmelserna, i den mån anställningshavarna uppfyllde de i sagda bestämmelser stipulerade villkoren för pension. För en tillämpning av dessa bestämmelser syntes icke erfordras något särskilt förhandsmedgivande av Kungl. Maj:t, utan av desamma följde, att frågan om pension vid tiden för vederbörande anställningshavares avgång ur tjänst skulle göras till föremål för prövning. Där-est vid sidan av den författningsenligt ordnade pensioneringen ansåges böra bibehållas en särskild ålderdomspensionering — vilket statskontoret med hänsyn till att sådan pensionsform redan sedan länge funnits för sagda personal ävensom till de speciella förhållanden, som här rådde, icke ville motsätta sig — borde denna i enlighet med de av statskontoret anförda synpunkterna bygga på en behovsprövning. De av generalpoststyrelsen föreslagna grunderna för en sådan pensionering hade i övrigt icke givit statskontoret anledning till annan erinran än att ämbetsverket ansåge, att vid bestämmandet av understödsbeloppen borde tillses, att dessa hölle sig inom ramen för de i de summariska tjänstepensionsbestämmelserna fastställda normalbeloppen.

Möjligheten att bereda pension åt poststationsföreståndarna enligt de summariska pensionsbestämmelserna finge enligt statskontorets mening på av generalpoststyrelsen anförda skäl anses vara utesluten. För sagda anställningshavargrupp syntes därför alltjämt böra finnas ordnad en särskild ålderdomspensionering. För denna pensionering borde dock med statskontorets principiella inställning gälla, att understöd finge komma ifråga endast i sådana fall, där skötseln av poststationen varit vederbörandes huvudsakliga sysselsättning och då samtidigt ett behov av understöd visat sig föreligga. För beviljande av understöd borde i övrigt gälla de villkor ifråga om anställningstidens längd, som föreslagits av generalpoststyrelsen. Vidare syntes de årliga understödsbeloppen icke böra få överstiga det i de summariska tjänstepensionsbestämmelserna fastställda högsta normalbeloppet för manlig arbetare.

Beträffande poststationsföreståndare, som icke kunde komma i åtnjutande av årligt understöd men som i avseende å anställningstidens längd uppfyllde de villkor, som gällde för erhållande av sådant understöd, borde generalpoststyrelsen äga möjlighet att, där förhållandena därtill eljest prövades för- anleda, besluta om tilldelande av särskild avskedsersättning. Denna borde dock utgå i form av engångsersättning.

Telegrafstyrelsen har i skrivelse den 20 september 1943 under hänvisning till generalpoststyrelsens förenämnda förslag om behovsprövningens slopande vid prövning av ärenden om ålderdomsunderstöd åt poststationsföreståndare gjort framställning om motsvarande ändring i de bestämmelser, som reglera understöd åt växelstationsföreståndare vid telegrafverket. Efter att ha erinrat om att understöd enligt Kungl. Maj:ts brev den 16 januari 1935 och den 18 oktober 1940 endast kunna beviljas under förutsättning, att vederbörande befinnes vara i behov därav, anför telegrafstyrelsen följande.

Föreskrifterna i 1935 års brev kunna sägas närmast motsvara de bestämmelser, som vid postverket gälla i fråga om poststationsföreståndare. I händelse behovsprövningen borttages beträffande sistnämnda anställningshavare, anser telegrafstyrelsen starka skäl tala för att motsvarande ändring vidtages i de bestämmelser, som vid telegrafverket reglera understöd åt växelstationsföreståndare, vilka avgå på grund av hög ålder, sjuklighet eller dylikt. De motiv för en ändring i berörda hänseende, som anförts i generalpoststyrelsens förenämnda skrivelse, gälla i lika mån då fråga är om föreståndare för av telegrafverket bekostade växelstationer.

Telegrafstyrelsen får därför hemställa, att i ovannämnda brev till styrelsen den 16 januari 1935 orden »därest han befinner vara i behov av understöd» antingen helt utgå eller ersättas med orden »där så prövas skäligt». Härigenom skulle visserligen behovsprövningen borttagas även beträffande sådan annan icke-ordinarie personal, å vilken brevet är tillämpligt, men styrelsen anser, att några olägenheter därav icke äro att befara.

Om ändring i 1935 års brev sker på sätt styrelsen sålunda föreslagit, bortfaller behovsprövningen automatiskt även för sådana fall, som avses i brevet den 18 oktober 1940. I sistnämnda brev är nämligen stadgat, att »årlig ersättning enligt föreskrifter, meddelade genom Kungl. Maj:ts beslut den 16 januari 1935 angående bemyndigande för telegrafstyrelsen att tilldela ur telegrafverkets tjänst entledigad icke-ordinarie personal årligt understöd» må av telegrafstyrelsen utbetalas jämväl till föreståndare för växelstation med 35 eller flera abonnenter, vilken entledigas till följd av växelstationens automatisering samt vid tidpunkten för entledigandet uppfyller vissa i brevet angivna villkor i avseende å levnadsålder och anställningstid. Prövning rörande behovet av understöd skall sålunda här äga rum på samma sätt som då fråga är om avgång av annan anledning.

Med hänsyn särskilt till det förhållandet, att föreståndare, som entledigas till följd av stationens automatisering, går miste om sin anställning och därmed följande inkomst genom åtgärder från telegrafverkets sida, samt att beviljande av understöd (årlig ersättning) även i här avsedda fall måste föregås av en skälighetsprövning ur mera allmänna synpunkter, synes det styrelsen naturligt och riktigt, att kravet på en ingående prövning av dessa föreståndares ekonomiska ställning icke längre upprätthålles utan får ingå i den allmänna skälighetsprövningen. Visserligen är i 1940 års brev åldersgränsen satt så lågt som vid 50 levnadsår, men erfarenheten har visat, att i de fall, då understöd kunnat ifrågakomma, levnadsåldern i allmänhet varit väsentligt högre. I dylika fall kan det ju icke anses rimligt, att villkoren för erhållande av understöd skola vara strängare än då fråga är om avgång vid motsvarande ålder på grund av nedsatta krafter eller sjuklighet. För de föreståndare, som efter uppnådda 50 levnadsår gå miste om sin anställning på grund av automatiseringen, torde för övrigt endast i undantagsfall föreligga möjlighet skaffa sig medel till uppehållet genom övergång till annat förvärvsarbete.

Styrelsen skulle för den skull helst se, att efter en ändring av föreskrifterna i brevet den 16 januari 1935 på sätt ovan föreslagits, ordalydelsen i 1940 års brev bibehålles oförändrad, vilket skulle innebära, att understöd (årlig ersättning) må utan förutgången behovsprövning kunna tilldelas även föreståndare, som entledigas till följd av stationens automatisering.

Statskontoret har i utlåtande den 24 september 1943, under hänvisning till sitt förenämnda utlåtande den 12 februari 1943 över generalpoststyrelsens framställning, förklarat, att ämbetsverket icke kunde biträda telegrafstyrelsens förslag om behovsprövningens slopande för växelstationsföreståndarnas

del samt att ämbetsverket under alla omständigheter måste bestämt motsätta sig, att behovsprövningen borttoges för växelstationsföreståndare, som entledigades till följd av stations automatisering, eller för den icke-ordinarie personal, som utöver växelstationsföreståndare avsåges med 1935 års brev.

Departementis-
chefen.

Såsom av den nu lämnade redogörelsen framgår hava gällande föreskrifter om ålderdomsunderstöd åt post- och växelstationsföreståndare samt lant- och lådbrevbärare tillkommit med riksdagens medverkan. De av generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen framlagda förslagen innefatta vissa principiella ändringar i de nuvarande bestämmelserna. Jag vill för min del förorda, att frågan om dessa ändringar underställes riksdagens prövning.

I likhet med myndigheterna anser jag med hänsyn till ifrågavarande befattningshavares anställnings- och tjänstgöringsförhållanden utslutet att inordna dem under en på avgiftsplikt grundad pensionering.

Vad angår lant- och lådbrevbärarna innebär förslaget, att de skola kunna erhålla pension enligt de summariska arbetarpensionsbestämmelserna. Ifrågavarande anställningshavare torde knappast vara att anse såsom arbetare i den mening, som avses i pensionsförfattningarna rörande statens arbetarpersonal. Då emellertid förslaget i denna del synes innebära en ändamålsenlig lösning av pensionsfrågan för flertalet av lant- och lådbrevbärarna, synes mig hinder icke böra möta mot att de summariska pensionsbestämmelserna göras tillämpliga även å dessa anställningshavare.

För sådana fall, där de stadgade förutsättningarna för en tillämpning av nämnda bestämmelser å lant- och lådbrevbärare icke föreligga, skulle enligt förslaget generalpoststyrelsen alltjämt äga befogenhet att bevilja ålderdomsunderstöd enligt i huvudsak samma grunder som för närvarande, ehuru utan behovsprövning. Som skäl för en dylik ålderdomspensionering vid sidan av den författningen ordnade pensioneringen har från generalpoststyrelsens sida särskilt framhållits, att för lant- och lådbrevbäraren på många håll även med fördel kunna anställas personer vid sådan levnadsålder, att de på grund av kravet på 12 års tjänstetid före 60 års ålder icke skulle kunna komma i åtnjutande av pension enligt de summariska bestämmelserna. Det har även ansetts önskvärt att undantagsvis kunna bevilja ålderdomsunderstöd även i sådana fall då den i nämnda bestämmelser stadgade förutsättningen, att anställningen skall hava utgjort vederbörandes huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, icke är för handen. Med hänsyn till de särskilda anställnings- och tjänstgöringsförhållandena för ifrågavarande personal vill jag icke motsätta mig, att generalpoststyrelsen även i fortsättningen må kunna bevilja ålderdomsunderstöd enligt i stort sett samma grunder som hittills tillämpats. Vad beträffar frågan om beviljandet av dylika understöd skall göras beroende av särskild behovsprövning, anser jag i betraktande av de förutsättningar, som i övrigt regelmässigt uppställas för beviljande av understöden, rimligt att eftergiva kravet på behovsprövning. Denna eftergift torde icke medföra någon större kostnadsökning beträffande vare sig denna eller i det följande omnämnda personalgrupper, beträffande vilka sådan eftergift förordas.

För poststationsföreståndarnas vidkommande har föreslagits, att nuvarande understödsverksamhet bibehålles. Mot detta förslag har jag icke funnit anledning till erinran. Även för ifrågavarande personal synes med hänsyn till såväl arbetsuppgifternas beskaffenhet som förhållandena i övrigt befogat att på sätt generalpoststyrelsen ifrågasatt eftergiva den nuvarande behovsprövningen. Såsom statskontoret påpekat böra understödsbeloppen icke överstiga det i de summariska pensionsbestämmelserna fastställda högsta normalbeloppet för manlig arbetare. Vidare delar jag statskontorets uppfattning, att till poststationsföreståndare, som avgår utan att komma i åtnjutande av ålderdomsunderstöd, i stället för nuvarande gratifikation å högst etthundra kronor om året bör i förekommande fall utgå avskedsersättning i form av ett engångsbelopp. Grunderna för bestämmande av dylik engångsersättning böra fastställas av Kungl. Maj:t.

Även för växelstationsföreståndarnas del synes det nuvarande kravet på behovsprövning kunna slopas, då fråga är om ålderdomsunderstöd. I nu avsedda fall bör samma maximeringsregel iakttagas, som nyss förordats för poststationsföreståndarna. Jag är däremot icke nu beredd att förorda ett eftergivande av behovsprövningen vid entledigande på grund av växelstations automatisering eller i andra fall, som avses i brevet den 16 januari 1935.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet, utfärda erforderliga föreskrifter, vilka böra tillämpas från och med den 1 januari 1944.

Hemställen.

Inom finansdepartementet har utarbetats förslag till kungörelse om ändrad lydelse av den till allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008) hörande pensionsåldersförteckningen. Förslaget innefattar de ändringar i pensionsåldersförteckningen, som i det föregående förordats.

Under åberopande av vad sålunda i det föregående i skilda hänseenden anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) godkänna förenämnda förslag till kungörelse;
- 2) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordats medgiva, att såsom tjänstår vid tillämpning av 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare må tillgodoräknas två tredjedelar av tid, under vilken arbetare vid statens järnvägars nybyggnads- och förändringsarbeten efter avgången ur statens järnvägars tjänst i anledning av vissa tunnelarbetens inställande men före utgången av den kalendermånad, under vilken han uppnår en levnadsålder av 60 år, efter anvisning av arbetsmarknadskommissionen fullgjort arbete vid flygfältsanläggning i Bromma;

Kungl. Maj:ts proposition nr 353.

3) medgiva, att indelt personal vid armén, som varit inkallad till s. k. ständig tjänstgöring och kvarstått i sådan tjänstgöring efter den 30 juni 1942, må, oavsett arten av det arbete den indelte haft att under tjänstgöringen förrätta, kunna, räknat från anställningens upphörande, tillerkännas pension enligt bestämmelserna i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetspersonal i statens tjänst, därest för kungörelsens tillämpning eljest gällande förutsättningar äro för handen; samt

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordnats meddela bestämmelser i fråga om ändrade grunder för ålderdomsunderstöd m. m. åt vissa anställningshavare vid post- och telegrafverken.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställdan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lars Gabrielson.